

Casos

Júlia Canosa i Serra

PID_00148643

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Introducció	5
1. <i>Lyrical Ballads</i> (Wordsworth)	7
2. Catalunya	8
2.1. Textos per a l'anàlisi	13
3. Anglaterra. <i>The Englishness</i>	17
3.1. Textos per a l'anàlisi	19
4. Amèrica del Nord	20
4.1. Textos per a l'anàlisi	23
5. Irlanda	25
5.1. Textos per a l'anàlisi	27
6. Grècia	29
6.1. Textos per a l'anàlisi	31

Introducció

En aquests casos ens centrarem només en la manifestació de l'imaginari i la seva simbologia en la literatura, i com aquesta, alhora, s'ha encarregat de construir aquest missatge i de difondre'l.

Òbviament, des que els autors van començar a escriure en llengua vernacle, hi ha una vasta i rica producció d'obres que, malauradament, no tindrem temps ni espai per a parlar-ne aquí. Això no obstant, en tot moment inclourem referències de llibres o autors que val la pena llegir més enllà dels casos que repassarem en aquestes pàgines.

Ara bé, abans de començar a parlar dels autors, les obres i les seves influències en la vida social i política dels seus països, haurem de parar compte en les diferents particularitats dels casos que estudiarem.

D'una banda, tenim les narratives que es generen en els països que han estat colonitzats, que abans, durant o després d'aquesta colonització han conviscut amb la llengua vernacle i la llengua colonial; de l'altra, els que no han patit la imposició d'una cultura dominant al damunt de la preexistent. En el primer cas, la cultura que hauria quedat soterrada en la cultura invasora pot haver quedat diluïda, marginada o esgotada sota els símbols i l'imaginari de la cultura imposada, i l'empresa d'aquesta cultura és desenterrar, reconstruir i replantejar el seu passat per a assolir un futur millor.

També valorarem el factor humà. Els autors, generalment novel·listes, poetes i dramaturgs, formen part d'un gruix d'intel·lectuals que, en un moment determinat, han "cantat" la idea de nació, que potser han repetit, com si es tractés d'un eco, conceptes que han integrat en el seu ideari. Però en cap cas es tracta d'obres que han estat del tot manufacturades amb l'únic objectiu d'alimentar la vaca nacional de les idees. Alguns autors han fet un esforç de reconstrucció, adaptació i divulgació de la cultura pròpia; els uns de manera molt evident, i en aquests casos el límit entre el pamflet polític i l'obra d'art és ben prim, mentre que d'altres han emprat la literatura com a vel sumptuós i ric que amaga una intricada història de personatges i paisatges.

1. *Lyrical Ballads* (Wordsworth)

Molts dels poemes de Wordsworth recopilats en les *Lyrical Ballads* poden considerar-se experimentals. Amb aquest recull, Wordsworth vol experimentar fins on arribava emprant un llenguatge més col·loquial en un esforç de casar la poesia amb la llengua que parlaven les classes mitjanes i baixes d'Anglaterra.

Activitat

Tenint en compte tot el que hem vist fins ara, llegiu el poema *The dungeon* i anoteu quines característiques són pròpies del romanticisme, de la mitologia, i quins símbols voldríeu destacar.

The dungeon

And this place our forefathers made for man!
 This is the process of our love and wisdom,
 To each poor brother who offends against us--
 Most innocent, perhaps--and what if guilty?
 Is this the only cure? Merciful God!
 Each pore and natural outlet shrivell'd up
 By ignorance and poaching poverty,
 His energies roll back upon his heart,
 And stagnate and corrupt; till changed to poison,
 They break out on him, like a loathsome plague-spot;
 Then we call in our pamper'd mountebanks--
 And this is their best cure! uncomforted
 And friendless solitude, groaning and tears
 And savage faces, at the clanking hour[,]
 Seen through the steams and vapour of his dungeon,
 By the lamp's dismal twilight! So he lies
 Circled with evil, till his very soul
 Unmoulds its essence, hopelessly deformed
 By sights of ever more deformity!
 With other ministrations, thou, O nature!
 Healest thy wandering and distempered child:
 Thou pourest on him thy soft influences,
 Thy sunny hues, fair forms, and breathing sweets,
 Thy melodies of woods, and winds, and waters,
 Till he relent, and can no more endure
 To be a jarring and a dissonant thing,
 Amid this general dance and minstrelsy;
 But, bursting into tears, wins back his way,
 His angry spirit healed and harmonized
 By the benignant touch of love and beauty.

W. Wordsworth; S. T. Coleridge (1996). *Lyrical Ballads - Baladas Líricas* (edició, introducció, estudi, traducció i notes a càrrec de Santiago González y Fernández-Corugedo). Madrid: Altaya.

2. Catalunya

No ens equivocariem gaire si diguéssim que Catalunya és un dels casos d'estudi més interessants d'Europa pel que fa a la història i la literatura. Comparteix característiques històriques amb altres nacions europees com el bilingüisme, períodes històrics de repressió, persecució i opressió, i una posterior renaixença literària i cultural vinculada a una proposta sobiranista i nacionalista. La Renaixença, el modernisme i el noucentisme compondrien la figura imaginada del nostre país amb les alteracions pròpies de les dictadures abans i després de la Guerra Civil. La literatura d'ençà de la Renaixença fins als nostres dies n'és un testimoni.

Amb motiu del XXIVè. Congrés de Literatura Gallega, Catalana i Basca del 2007, Caterina Valriu, en la seva ponència, proposa una classificació simple i efectiva dels tipus d'imaginari que trobem en la nostra literatura a partir del segle XIX.

Lectura suggerida

Si volem filar més prim, podem consultar dues obres cabdals que analitzen els aspectes i les històries dels contes i les llegendes des d'una perspectiva mitocrítica:

G. Durand; M. Armiño (1982). *Las estructuras antropológicas de lo imaginario. Introducción a la arquetipología general*. Madrid: Taurus.

Daniel-Henri Pageaux (1995). "Littérature générale et comparée et imaginaire". *Anuario de la Sociedad Española de Literatura General y Comparada* (núm. 9, pàg. 81-95). Disponible en línia a la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2006.

Aquest inventari no solament és propi de la literatura catalana de la Renaixença ençà, sinó que comprèn tots els tipus d'imaginari que trobem en la literatura universal:

- L'imaginari fantàstic. Fa referència als personatges que encarnen éssers sobrenaturals i fantàstics: les fades, els dimonis, els damnats (el comte Arnau), i altres personatges antropomòrfics com els follets i els nans, els *lepricoon* irlandesos i el nostre Patufet, entre molts d'altres.
- L'imaginari d'arrel històrica. Re crea la vida i les peripècies de figures llegendàries amb arrel històrica. Si bé els personatges i les seves gestes apareixen idealitzats en les narracions, tenen un fonament històric, real. Jaume I és l'heroi èpic per excel·lència. Valriu considera que el model arquetípic de l'heroi mític està aplicat a un personatge històric com és el cas del rei Jaume I ("i el que resta en la memòria col·lectiva és la figura heroica del llibertador i del fundador de la pàtria").
- L'imaginari de la modernitat. És l'aplicació d'un model mític als personatges més representatius d'avui. Aquests personatges els trobem arreu. En la

Referència bibliogràfica

Galeusca (2007, 1 al 4 de novembre). "Imaginari na literatura". XXIVa. edició del Congreso das Literaturas Gallega, Catalá e Vasca. Lugo.

Exemple

- *Canigó* de Jacint Verdaguer
- *Visions i cants* de Joan Maragall
- *Tradicions i fantasies* de Costa i Llobera

política, per exemple, tenim mitificada la figura de J. F. Kennedy, de Martin Luther King o, a casa, del president Macià i de Lluís Companys. Els mites d'avui sembla que funcionin de manera recíproca: es creen a partir de la imaginació de l'autor o és l'autor qui basant-se en un personatge real crea el mite? Marilyn Monroe, per exemple, és un mite gràcies a les seves pel·lícules i el seu personatge representatiu d'una feminitat, una sexualitat i una dolçor particulars i ancorades en una època; o és que les pel·lícules, i no pas ella, els guionistes, i no pas l'estrella, van crear el mite que esdevindria?

Nota

Construïm mites fantàstics amb poders sobrenaturals que poden fer el que nosaltres mai no podríem fer.

Alguns d'aquests personatges comparteixen fantasia i història, com és el cas de Jaume I, i n'hi ha que, com en el cas del rei Artús, encara es debat si l'autor, Geoffrey de Monmouth, va inventar la llegenda directament o si, al contrari, treballava amb material d'arrel tradicional que tenia a l'abast.

El poema "La pàtria" de Bonaventura Carles Aribau i el pròleg de Rubió i Ors als seus poemes publicats en el *Diario de Barcelona* (lectura de poemes recomanada) es consideren el tret de sortida del moviment renaixentista. Tot i així, tant el període anterior, la decadència, com la Renaixença són difícils de delimitar cronològicament, sobretot la Renaixença com a moviment.

És una etapa tan rica de fets i influències que ens demana un estudi que tingui en compte alhora diverses disciplines. La característica principal d'aquest moviment serà la recuperació de la llengua i la literatura catalanes i la **identificació llengua-pàtria**. Cal tenir en compte que aleshores l'ensenyament, fos quin fos el nivell, significava la castellanització cultural. És per aquest motiu que, inicialment, els primers constructors d'una simbologia catalana, que més tard s'anirà ampliant i consolidant, es van expressar en castellà.

Activitat

Feu una cerca d'obres significatives en aquest sentit.

Als teatres passava si fa o no fa el mateix. Diverses obres romàntiques i melodramàtiques prenen els escenaris i ho feien en castellà. No obstant això, per a totes aquelles persones sense accés a la educació, que era la gran majoria, el català era l'únic idioma vehicular; per tant, si un polític o un venedor volia convèncer aquesta gent de comprar això o allò, de donar suport a aquesta o aquella causa, ho havia de fer en català. La tradició oral, com ara els sainets i les comèdies de costums, era catalana.

En aquest sentit, és molt important entendre com es va anar generant el mite, la simbologia, o el que Magí Sunyer denomina "la construcció d'un sistema míticosimbòlic que va acabar identificant el catalanisme internament i externament".

Lectura obligatòria

Consulteu la pàgina de *Lletra* dedicada a la Renaixença:
<http://lletra.uoc.edu/ca/periode/la-renaixenca>

Referència bibliogràfica

Magí Sunyer (1008). "La popularització dels mites catalans. Víctor Balaguer i Manuel Angelon". A: Denise Boyer; Julien Roger (dir.). *Literatura popular catalana del segle XIX*. París: Université Paris-Sorbonne ("Catalonia", núm. 1).

Una de les fonts bàsiques a què hem de recórrer per comprendre l'evolució dels mites creats en la Renaixença és la tradició oral i els balls. Els balls, o danses, se celebraven a tot Catalunya i tenien molta càrrega dramàtica.

Els balls es representaven a l'aire lliure, en la via pública, allà on hi hagués espai suficient per a tots els intèrprets que hi intervenien. Sembla que, d'entre tots els balls, n'hi havia un de preferit, una dansa molt elaborada i dramatitzada anomenada *Serrallonga*¹. És l'escenificació de la vida de Joan Sala, el conegut bandoler jutjat l'any 1613. Aquestes danses van acabar per entronitzar el símbol de Serrallonga a la categoria de mite, i sens dubte van ser aquestes danses populars les que es van encarregar de passar de generació en generació la llegenda de Serrallonga, probablement precursora de la novel·la *Don Juan de Serrallonga* publicada en castellà el 1858 per Víctor Balaguer, que amb música d'Enric Morera i en versió de Francesc Pujols esdevindrà més tard una obra musical.

Cal no passar per alt les danses i, com ara veurem, les cançons populars a l'hora d'entendre les arrels i els mecanismes, sovint aparentment senzills, que participen de la construcció de la identitat. Aquests símbols tenen un paper determinant en la recuperació de la cultura-identitat catalana. És gràcies a la tradició oral i cultural no escrita que, en part, es produeix el ressorgiment de la cultura catalana.

Podríem dir que els mites, els símbols i els nostres tresors culturals van estar en mans de les bases populars durant molts anys, abans que la burgesia i els seus intel·lectuals no hi paressin atenció i els recuperessin. Cançons com *El testament d'Amèlia*, *La presó de Lleida*, *L'hereu Riera*, *Bach de Roda*, *El comte Arnau* o *Els tres tambors* van servir d'inspiració a escriptors, poetes i dramaturgs.

Activitat

Localitzeu la lletra original d'alguna d'aquestes cançons i compareu-la amb una composició homònima més moderna.

Com ja hem dit abans, el moviment renaixentista beu de la font del romanticisme i de les seves influències europees. Catalunya no és un cas aïllat: la Revolució Industrial té efectes arreu d'Europa.

Nota

Hi ha intel·lectuals que assenyalen l'arribada del romanticisme alemany, entorn del 1830, com a punt de partida, sobretot per mitjà de la propagació de la idea de *Volk*. En aquest sentit, vegeu l'article de Chris Kark "From Parlor to Politics: Catalan Romantic Nationalism as a Bourgeois Political Instrument", de desembre de 2007 (article en línia).

Exemple

- La dansa morisca (escenificació de les lluites entre moros i cristians)
- La dansa de sant Bartomeu (ball que acaba amb la degollació del sant)
- La dansa dels set pecats capitals
- El ball de diables

⁽¹⁾ **J. Fuster** (1967). *Breu història del teatre català*. Barcelona: Bruguera.

Com molts altres corrents romàntics, la Renaixença va centrar la seva recerca en el passat, atorgant d'aquesta manera a la història un paper també central. En el cas de la Renaixença, però, aquesta tornada al passat no comporta, en un primer moment, una càrrega –més tard el modernisme trencarà aquest fil invisible per deixar pas a una onada artística creadora, original i autòctona–, sinó una revitalització, un repàs necessari a l'hora de definir la identitat catalana basant-se en un passat gloriós –encara que hagués de passar pel filtre romàntic– en què la literatura és l'element de transmissió més eficaç.

Textos com ara *Lo catalanisme* de Valentí Almirall, *La nacionalitat catalana* de Prat de la Riba i la *Història de Catalunya* de Víctor Balaguer es van construir amb ideals romàntics i prenen la història com a ratificació d'una nacionalitat distintiva, és a dir, diferent de l'espanyola. Una altra vegada, donem la raó a D. Lowenthal quan diu que el "passat" és sovint l'eina més emprada a l'hora de legitimar la voluntat present d'una comunitat.

El concepte de *Volk* troba els seus orígens en la filosofia del romanticisme, sobretot de qui Isaiah Berlin anomena "un dels pares del romanticisme", Johann Gottfried Herder, per tres motius:

- La seva nova actitud respecte a l'art, per la qual encara avui es considera l'obra artística pel que és en si mateixa, sense tenir en compte qui l'ha feta o qui n'és l'autor o per què. Per a Herder, l'obra d'art és l'expressió de la persona, de l'ésser de l'artista i només es valorarà segons aquesta premissa. L'ésser de l'artista, la seva persona, inclou la seva identitat cultural. Herder també va ser un dels primers intel·lectuals que va proposar una filosofia de la història alternativa, amb el concepte de particularitat. "Un no es pot definir si no és en termes d'una religió particular, un llenguatge específic i un patró comú en la manera de sentir".
- El sentiment de pertinença. Algunes obres artístiques són producte d'un sol individu, però d'altres ho són de grups o de col·lectius. Aquests grups no han de ser necessàriament ni nacions ni races, sinó que per a copsar i entendre l'obra d'art es necessita conèixer el context en què va ser creada.
- La ideologia que és –ens diu Herder–, igual que l'art, un producte de la cultura.

Així, doncs, la diversitat cultural impedeix fer només un tipus d'interpretació o d'avaluació sobre l'obra d'art. Berlin creu que Herder és radicalment i sistemàticament contrari a les idees universalistes de la Il·lustració, en què un petit nombre de regles són suposadament aplicables universalment i de manera intemporal. Així, doncs, Herder és un relativista cultural que té una actitud tolerant i positiva envers la diversitat cultural; valora l'art en el seu context i valora el context i la seva diversitat. Qualsevol d'aquests grups, d'aquests contextos, amb les seves particularitats, poden constituir un *Volk* (poble), i cada *Volk* té un esperit particular (*geist*) que el diferencia dels altres. Si cada poble

Referència bibliogràfica

I. Berlin; H. Hardy (1999). *The roots of romanticism*. Princeton, NJ: Princeton University Press. [Traducció al castellà a Taurus, 2000.]

Lectura suggerida

M. Sunyer (2003). *Identitat, literatura i llengua: actes de la secció literària del XIXè col·loqui Germano-Català*.

havia de tenir un esperit particular, inalienable, els intel·lectuals del moment segurament s'indeticaven com un *Volk* potser oprimint, un poble ja amb una certa consciència col·lectiva.

"La idea de *Volkgeist* com un principi actiu o psicològic ha estat una constant en la història del discurs nacionalista català. Des de finals del segle XIX, l'existència d'un *Volkgeist* català s'ha donat per feta, i s'ha fet servir com a principi explicatiu per autors amb tendències distintes [...]a finals del segle XIX, els ideòlegs del Catalanisme, imbuïts per l'esperit del positivisme, estaven convençuts d'haver trobat, en la idea del *Volkgeist*, el concepte científic que els permetria demostrar que Catalunya era una nació. Per exemple, el títol original de l'obra de Valentí Almirall era *Lo catalanisme. Motius que el legitimen, fonaments científics i solucions pràctiques*. En el discurs català el *Volkgeist* actuava, primerament, com un principi generador, és a dir, engendrador de la llengua, de l'art, de la llei i el pensament que fos distintivament català."

J. R. Llobera (2003). *De Catalunya a Europa: fonaments de la identitat nacional*. Barcelona: Empúries.

D'una banda, hem vist com es van recuperar llegendes populars (a banda de les ja esmentades, hem d'incloure la llegenda de sant Jordi i el drac o l'origen de la senyera); de l'altra, es recuperaven figures històriques i moments en la història de Catalunya que consideraren de gran importància, com la figura de Jaume I el Conqueridor o el Corpus de Sang, inextricablement lligat a *Els segadors*, l'himne nacional català, i és clar a l'Onze de Setembre. Altres trets de la identitat catalana, com ara el seny i la capacitat de treball –o com a mínim la fama de ser treballadors–, també neixen en aquesta època.

En aquesta etapa de la cultura catalana, la figura de Walter Scott és potser una de les que té més influència en els autors: la divulgació històrica en forma de novel·la literària s'iniciava a Anglaterra un segle abans.

Ja hem comentat que la relació entre la novel·la i els escrits sobre història, fins ben entrat el segle XIX, restaven sota un mateix paraigua literari. Es considerava la historiografia com una branca de la retòrica i del gènere artístic literari. Historiadors i novel·listes havien de demostrar tècniques retòriques i d'estil perquè els seus escrits tinguessin un valor didàctic.

Tant per part dels autors de novel·la com dels historiadors s'esperava, i s'entenia, que la lectura de les seves obres havia de ser una eina d'aprenentatge moralment edificant i constructiva. De fet, les històries de ficció i la història van tenir una relació molt estreta, i no ens sorprendria sentir que la història és la precursora de les històries (en el sentit anglès dels termes), potser fins i tot la mare de la novel·la.

És cert que, en el naixement de la novel·la, la ficció no era ben rebuda si l'autor no la vestia, la dignificava d'alguna manera, fent-la passar per història o per un intent d'explicar aquest o aquest altre fet i fugint del que d'altra manera s'hauria trobat frívol i moralment reprovable. És per això que autors britànics, pares de la novel·la en la seva llengua, escriuen les obres a cavall entre la ficció pura i els fets històrics (recordem, si no, les "històries" de Defoe o Fielding i molts altres que proclamaven que escrivien història més que no pas ficció). Ara

Referència bibliogràfica

M. McKeon (1987). *The origins of the English novel, 1600-1740*. Baltimore/Londres: Johns Hopkins University Press.

bé, quan arriba el romanticisme, aquesta relació tan estreta deixa de ser-ho pel fet que els autors romàntics comencen a definir la literatura com a gènere més proper a la poesia i els historiadors. D'altra banda, cerquen en la historiografia la capacitat de recrear una realitat més empírica i menys ficcionada, més a prop de la veritat.

Walter Scott, novel·lista i historiador, podríem dir-ho així, és l'escriptor que possiblement ha tingut més influència en tots dos camps. La seva obra va influenciar autors catalans com ara Joan Cortada i Ramón amb la publicació de cinc obres centrades en l'edat mitjana:

- *La Heredera de Sangumí*
- *El rapto de Doña Almodis, hija del conde de Barcelona D. Berenguer III*
- *Lorenzo*
- *Las revueltas de Cataluña o el bastardo de Entença*
- *El templario y la villana*

Com a dada important, entre 1859 i 1898 un total de seixanta-un poemes de temàtica medieval són guardonats en els jocs florals.

2.1. Textos per a l'anàlisi

Després de llegir aquesta introducció ja podem atacar els textos següents amb la consciència clara que provar d'abastar tot el que cal saber sobre la Renaixença i, a més, sumar-hi els matisos que en fan una època ben particular, si no única, amb unes característiques ben especials tant pel que fa a la història com als importantíssims esdeveniments literaris, polítics i socials, és una empresa fallida abans de començar-la.

Activitat

Tenint en compte tot el que hem vist fins ara, i la dificultat comentada, llegiu el recull de textos de la Renaixença i anoteu quines característiques són pròpies del romanticisme, de la mitologia, i quins símbols voldríeu destacar.

La pàtria

Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau,
oh serres desiguals, que allí, en la pàtria mia,
dels núvols e del cel de lluny vos distingia,
per lo repòs etern, per lo color més blau.
Adéu, tu, vell Montseny, que des ton alt palau,
com guarda vigilant, cobert de boira e neu,
guaites per un forat la tomba del Jueu,
e al mig del mar immens la mallorquina nau.

Jo ton superbe front coneixia llavors,
com conèixer pogués lo front de mos parents,
coneixia també lo so de tos torrents
com la veu de ma mare o de mon fill los plors.
Mes, arrencat després per fats perseguidors,
ja no conec ni sent com en millors vegades;
així, com arbre migrat a terres apartades,
son gust perden los fruits e son perfum les flors.

Que val que m'haja atret una enganyosa sort

a veure de més prop les torres de Castella,
 si el cant dels trobadors no sent la mia orella,
 ni desperta en mon pit un generós record?
 En va a mon dolç país en ales jo em transport,
 e veig del Llobregat la platja serpentina,
 que, fora de cantar en llengua llemosina,
 no em queda més plaer, no tinc altre conhort.

Plau-me encara parlar la llengua d'aquells savis
 que ompliren l'univers de llurs costums e lleis,
 la llengua d'aquells forts que acataren los reis,
 defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis.
 Muira, muira l'ingrat que, al sonar en sos llavis
 per estranya regió l'accent natiu, no plora,
 que, al pensar en sos llars, no es consum ni s'enyora,
 ni cull del mur sagrat la lira dels seus avis!

En llemosí sonà lo meu primer vagit,
 quan del mugró matern la dolça llet bevia;
 en llemosí al Senyor pregava cada dia,
 e càntics llemosins somiava cada nit.
 Si quan me trobo sol, parl amb mon esperit,
 en llemosí li parl, que llengua altra no sent,
 e ma boca llavors no sap mentir ni ment,
 puix surten mes raons del centre de mon pit.

Ix, doncs, per a expressar l'afecte més sagrat
 que puga d'home en cor gravar la mà del cel,
 oh llengua a mos sentits més dolça que la mel,
 que em tornes les virtuts de ma innocent edat.
 Ix, e crida pel món que mai mon cor ingrat
 cessarà de cantar de mon patró la glòria
 e passe per ta veu son nom e sa memòria
 als propis, als estranys, a la posteritat.

Bonaventura Carles Aribau (1883). "La pàtria". *El Vapor*.

Prólech

La ardenta afició que té y ha tingut sempre á las cosas de sa patria; lo gust que li cabria de que sos compatricis coneguessen mes á fondo nostre antich, melodiós y abundant idioma, que desgraciadament se pert de dia en dia, apesar de ser com una taula de marbre ahont estan grabadas nostras glorias, perdentse la qual han de desapareixer per precisió los recorts de aquellas; y en fi lo desitg de despertar en los demás eix sentiment noble y digne de alabança, son las únicas causas que han mogut al autor de estas poesias á darlas á la llum pública, esperant que sos compatricis las judicaran no per lo que ellas son en sí, per son mérit artístich, sino que las consideraran com lo desahogo de un cor jove rodejat encara de totas las ilusions de la vida, y que ha volgut desfogarse deixant en lo paper lo que sentia, com la flor llansa al vent las olors que li sobran.

Al publicarlas no pretent sino despertar algunas palpitacions en los cors dels verdaders catalans que se pendrán la molestia de llegirlas. Lo Gayté del Llobregat no aspira á cenyir la gorra de trobador ni á puntejar sa lira, puix coneix massa be que romperia sas cordas tant sols arribás á posar sa má pesada en ellas. Be está que pretengue conquistar una corona lo qui se creu ab forsas suficients pera guanyarla, puix la ambició de la gloria favoreix lo vol del geni: éll empero no desitja tant; axi que demana á los intel·ligents y homens de lletres als quals vingue entre mans esta obreta que no la xiulen, puix seria al certámen pagar de est modo á qui no busca picaments de mans, y al que se presenta al certámen vestit de un modest mantell, y ab una gayta que callará tant prest se deixen sentir los preludis de una lira catalana.

A molts los semblará una extravagancia, un ridícol anacronisme esta col·lecció de poesias llansadas al mitg de la agitació y febre en que está la societat de resultas de las terribles y espantosas sacudidas que ha sofert en estos últims anys, y tal vegada consideraran al que las ha compostas com un marí sensa cor ni pietat que, fugint de las borrascas, ha vingut á cantar sobre la roca de la platja mentres los seus germans batallaban ab las onadas y desapareixian en lo abisme: mes éll pensa de altra manera: ha vist que lo nom de Napoleon recordaba lo de Alexandre; los dels que guerrejaren per la independencia de nostra patria lo del Cid; los dels que moriren per la llibertat lo de Padilla; que lo passat pot influir en gran manera sobre lo present com aquest sobre lo que es á esdevenir, y ha cregut que seria molt convenient trauer sas glorias passadas á la memoria del poble que treballa y se afanya per sa gloria venidera, y que alguns recorts de lo que forem

podrian contribuir no poch á lo que tal vegada havem de ser. No se creguia per aço que confia massa en sí mateix, ó que presum tenir en sas mans los cors dels que lo escoltan y possehir lo poder mágich de ferlos sentir lo que éll sent: No: aço ha estat concedit tan sols als trobadors, y éll, ho repeteix, no ho es. Ha pres á son càrrech lo recordar á sos compatricis llur passada grandesa, y desterrar la vergonyosa y criminal indiferencia ab que alguns miran lo que pertany á sa patria, perque ha vist que li bastaban sos escassos coneixements per sortir victoriós de son empenyo, puix ha conegut que no devia fer sino obrir lo llibre de nostra historia en sas pàginas mes brillants y poéticas; sentarse en las verdosas y venerables ruinas del antich monument que presenciá los heróichs fets que en aquella se descriuen, y senyalar ab lo dit la una y lo altre perque llegissen en élls los que tenian set de sentiments nobles y de palpitations fortas.

Una idea en gran manera trista y desencantadora ha ocupat constantment al autor en la composició de las presents poesias. Cregué al empéndrer son treball que alguns de sos joves compatricis, entre los quals té la satisfacció de contarme no pochs que podrian cenyir dignament la gorra de vellut ab la englantina de plata, lo ajudarian en sa empresa alternant sos cantars amoniosos ab sos aspres versos, los tons encantats de llurs arpas ab los de sa gayta: mes per desgracia no ha succehit axí. Sol empenyé son camí y sol ha arribat al fi de son viatge: unicament han ressonat en sas aurellas tres veus de las quals sols una li era coneguda, que no ha tornat á ouer mes, y que han servit per ferli mes sensible y dolorosa la soledat que lo rodejava.

Sab que li respondrán que los retrau de ferho la dificultat que experimentarían al voler versificar en una llengua de la qual casi no coneixen la gramática; que també en castellá poden cantarse nostras antigas glorias y las hassanyas de nostres avis sens deixar per aço de obrar en nosaltres lo mateix efecte: mes ¿es per ventura tan aspre y pobre nostre idioma que no compense mes que suficientment lo treball que se emplee en estudiarlo? ¿No tenim una col·lecció de crónicas tan abundant y variada com la puga possehir qualsevol altre poble, y una galeria immensa de trobadors, pares de la poesia vulgar moderna y als quals son deutors de molts de sas bellesas lo enamorat Petrarca y hasta lo terrible Dante, mes rica que cap altre nació del mon, y en la que apareixen las sombras gegantescas dels dos últims Berenguers; de un Jaume lo batallador; de un Pere del punyale, terror de las armadas del Cruel de Castilla; de un Joan, de un Martí, &c. al costat de las venerables y famosas figuras de Guillem IX, compte de Aquitania, que sen aná fet un calavera y torná sant de las crusadas; de Vidal de Besalú á qui trastornaren lo seny los amors de la Penaultier, orgullosa castellana de Provença; de Cabestany mort á traició per los celos de un marit que doná á menjar son cor á la que creya adúltera; de Bertran de Born, lo geni de la discordia dels antichs seggles; lo qui sols ha cantat las guerras que encenia y al qual posá Dante en son infern portant son cap en sas mans en pena dels cors que havia separat y dels llassos que havia romput en la vida; de Ricart, cor de Lleó, lo crusat invencible que, com diu un antich cronista, sortia sempre de la batalla ab la corassa herissada de fletxas com una taronja de agullas: dels Berguedans, dels Mallols y Jordis, y de Ausias March, en fi, lo Petrarca Valenciá, que com éll se enamorá en una iglesia, y tingué que plorar com éll la mort de sa estimada. ¿Y deixaré de estudiar las famosas obras de tants mestres del gay saber per no darnos la llaugera molestia de apendrer la llengua que beguerem ab la llet de nostras mares, que tartamudejarem quant petits, y que deuriam conservar com un joyell preciós, quant no per altra cosa, per la importancia de que gosá en altres épocas y per lo molt que nos recorda. Fá un seggle y quart, en lo asalt de Barcelona (setembre de 1714), que nostres avis batallaren catorse horas seguidas en defensa de llurs antichs privilegis, y que llur sanch corria á doll per los murs, plassas y temples de esta ciutat, per poder transmetrer á llurs nets la herencia y lo idioma que los habian deixat llurs pares; y no obstant de haber transcorregut tant poch temps, sos descendents no solament han olvidat tot aço sino que fins alguns de élls, ingrats envers sos avis, ingrats envers sa patria, se avergonyeixen de que se los sorprengue parlant en catalá com un criminal á qui atrapan en lo acte. Mes aço cesará, al menos se ho promet axí lo autor de estas poesias, per poch que vage generalissantse la afició que comensa á pendrer peu entre nostres compatricis envers tot lo que te relació ab nostra historia.

En quant á lo que li pugan contestar de que també lo castellá pot despertar en nosaltres iguals sentiments sempre que se ocupe en celebrar las glorias de nostra patria, lo autor de esta col·lecció se contentará ab respondrels que se posen la má sobre lo pit, y que judiquen despres per lo que aquest los diga.

No nega que apesar de ser catalans tenim que véncer algunas dificultats per poder versificar facilmente en nostra llengua, pero sí que sian estas motiu suficient per escusarnos de cantar en ella. No la coneixen á fondo los que la troban aspre, pobre y poch apte per la poesia. Lo catalá es dols apesar de las paraulas exóticas que se han introduit en éll y de lo molt que se ha corromput per nostre deixament y abandono; es rich tant com qualsevol altra de las llenguas fillas de la llatina, entre las quals fou la primogénita; y se adapta á la versificació tant ó mes tal vegada que las altres, exceptuantne la Italiana, perque conser-

va encara moltes de las trasposicions de la llatina y per lo gran número que compta de monossílabs que la fan elástica, concisa, enérgica y armoniosa.

Y parla axí, no per esperit de provincialisme ó porque ho han dit altres la autoritat dels quals venera, sino per propi convenciment. Ningú pot avaluar millor la riquesa de una mina que lo qui treballa en ella, y éll pot dir, encara que sens orgull, que ha baixat fins á tocarne la veta. Desde que arribá á sos oïdos, que desgraciadament fou molt tart, la paraula Trobador; desde que sentí parlar á sos joves amichs, als quals deu lo poch que val, de estos fills de l' arpa que anaban de castell en castell per distraurer lo enuig dels barons en temps de pau y que deixaban la gorra per lo elm en temps de guerra; de estos fills de l' arpa que poetas y caballers ensems venian á posar als peus de sa dama tant prest la englantina de plata que havian guanyat en un certament, com la bordada banda ab que havia premiat sa bravesa la reyna de un torneig; de estos fills de l' arpa en fi que passabant sa vida cantant los amors, la religió y la caballeria, li prengué un desitg ardent de coneixels; desitg que ha anat sempre en augment, y que en part ha tingut ocasió de satisfacer.

Ell ha recorregut y recorra encara tota la galeria de trobadors desde Guillem de Aquitania hasta lo modest Aribau que sembla haber volgut posar lo sagell als cants de nostres poetas ab sa oda á la Patria digne del dialecte en que está escrita; éll ha examinat y examina encara part per part eix venerable y gegantesch monument dels seggles passats, del qual pot dirse, com del que aixecan los habitants de Méjico en lo centro de son pais y al que portan una pedra tots los que passen per la carretera: tots han contribuït á alzarlo mes ningú li ha dat son nom; éll ha estudiat y estudia encara estas poesias escrites en una llengua casi desconeguda á las quals estan confiats tants dolorosos sufriments, tants sentiments apassionats, tantes palpitations secretas; las que semblan, com diu Sismondi, inscripcions de mort escrites sobre las tombas dels mateixos que las cantaren, y que interesan per la mateixa rahó que ningú se recorda de ellas; y sua ó de son escas talent es la culpa si no ne ha tret lo profit que podia, y si sas poesias, en lloch de ser un argument práctic de lo que acaba de dir en favor de son idioma, serveixan tant sols per desmentirho. Sia lo que sia lo treball está fet; la mina está oberta; axí que repeteix aquí lo que ha dit antes, aço es, que espera que sos compatricis acullirán ab indulgencia la obra, sino per lo poch que en sí val, per lo treball que li costa y per la intenció ab que ha sigut feta, al pas que se promet que altres á qui ha favorit lo cel ab mes de sos dons empenrán ab calor lo estudi de nostra llengua, y tornarán per lo honor de nostre pabelló ab arguments de fets y de paraulas.

Catalunya pot aspirar encara á la independència, no á la política, puix pesa molt poch en comparació de las demes nacions, las quals poden posar en lo plat de la balansa á mes de lo volúmen de sa historia, exércits de molts mils homens y esquadras de cents navios; pero si á la lliteraria, fins á la qual no se estent ni se pot estendre la política del equilibri. Catalunya fou per espay de dos seggles la mestra en lletras dels demés pobles; ¿perque puix no pot deixar de fer lo humillant paper de deixeble ó imitadora, creantse una lliteratura propia y á part de la castellana? ¿Perque no pot restablir sos jochs florals y sa academia del gay saber, y tornar á sorprendre al mon ab sas tenses, sos cants de amor, sos sirventeses y sas aubadas? Un petit esforç li bastaria per reconquistar la importancia lliteraria de que gosá en altres épocas, y si Deu permetés que esta idea se realís algun dia, y que los genis catalans despenjassen las arpas dels trobadors que han estat per tant temps olvidadas, lo Gayté del Llobregat, per escasas que sian sas forsas, se compromet desde ara per llavors á guerrejjar en lo lloch que se li senyale, encara que sia á última fila, per conquistar la corona de la poesia que nostra patria deixá cáurer tan vergonyosament de son front y que los demes pobles reculliren y se apropiaren.

Entretant arriba eix dia lo autor de estos llaugers ensaigs, obra de dos anys de treball y de estudi, se tindrà per mes que premiat ab tal que puga mereixer de sos compatricis que li digan lo que á sí mateix se diu lo Doctor Ballot al fi de sa gramática: PUS PARLA EN CATALÁ, DEU LIN DON GLORIA.

Lo Gaiter del Llobregat [Joaquim Rubió i Ors] (1841). *Poesies*.

3. Anglaterra. *The Englishness*

Joseph Mallord William Turner. *Mortlake Terrace, the Seat of William Moffatt, Esq.; Summer's Evening* (1827). National Gallery of Art, Washington (Andrew W. Mellon Collection)

Hi ha molts estudiosos acadèmics dedicats exclusivament a estudiar l'impacte de la literatura en la formació de la identitat nacional i, com que la Gran Bretanya va crear colònies en més d'un continent, de l'estudi de la literatura britànica se'n deriven altres d'igualment importants que fan referència als processos de colonització lingüística i literària, de postcolonització i de la desclonització.

Reflexió

Quan fem l'adjectiu *britànic*, fem referència a qui és del territori de les illes britàniques?, o de la Gran Bretanya, que exclou la República d'Irlanda? Una persona que viu a Londres, com es defineix? Sóc britànic, sóc anglès, sóc britó o sóc anglosaxó? I una persona que visqui a Glasgow, pot definir-se com a anglès?, com a britànic?, com a anglosaxó i com a escocès? Amb la denominació *Gran Bretanya* o *Regne Unit* no queden representades totes les identitats que componen aquesta nació; gal·lesos, escocesos, còrnics i nord-irlandesos desapareixen perquè no queden definits. El problema es trasllada a la paraula *Anglaterra*.

England o *englishness* no solament denomina un territori geogràfic sinó que també representa el constructe cultural que anomenem *Anglaterra*. Literatura anglesa, llengua anglesa, cultura anglesa: cap d'aquestes tres categories no és purament anglesa, del territori d'Anglaterra, sinó que comprèn la literatura escrita en anglès (la llengua dominant parlada a les illes britàniques i als països de la Commonwealth), els elements de les cultures barrejades dels gal·lesos, escocesos i irlandesos que participen en la definició d'una Anglaterra cultural i fictícia.

Referència bibliogràfica

J. Horton; A. Baumeister (1996). *Literature and the political imagination*. Londres: Routledge.

Tots aquests estudis toquen d'una manera o altra la qüestió de la identitat i de la seva preexistència o reformulació posterior.

Per a completar aquesta visió i triar els textos d'estudi ens servirem dels coneixements de Tamara Wagner exposats en l'article "Nostalgia for Home or Homelands: Romantic Nationalism and the Indeterminate Narrative in Frances Burney's *The Wanderer*", que tot seguit resumim.

Tamara Wagner explica que el nacionalisme romàntic anglès va crear una ideologia de pertinença per mitjà de la figura de l'altre. El que vol dir amb això és que, si bé els escocesos ficcionaven els Highlands en crear el seu imaginari, que, tot i d'origen dubtós històricament parlant –recordem el cas dels Macpherson!–, encara perdura en l'imaginari col·lectiu dins i fora les fronteres escoceses, Anglaterra es definia a partir de la diferència respecte dels altres, dels pobles que deixaven de ser anglesos o fills de la Gran Bretanya per a esdevenir una altra entitat amb una voluntat d'emancipació cultural (Escòcia i Irlanda, per exemple). També introdueix el concepte d'orientalisme romàntic, que és un dels elements de l'estudi de la literatura romàntica i contemporània que provoca més polèmiques.

En recontextualitzar l'orientalisme romàntic tal com ho va fer Edward Said en el seu brillant llibre *Orientalism*, situem el tema en plena actualitat –encara no l'ha perduda– perquè té molt a veure amb les identitats nacionals, els trets culturals diferencials i la moralitat imperialista.

Tamara Wagner introdueix el terme per explicar com les descripcions de "l'altre" serveixen per a definir les fronteres de la nació imaginada, parlant del cas d'Anglaterra. Hem de situar-nos en un moment de viatges globals, d'exploracions i de descobriments exòtics (la Royal Geographical Society es va fundar el 1830), en què la Gran Bretanya adquiria colònies arreu del món amb un esperit imperialista que va fer que l'illa prengués territoris molt llunyans i, per tant, alhora que estranys i exòtics, també britànics.

L'orientalisme romàntic, continua Tamara Wagner, d'una banda es basava en la dualitat de les nocions d'exclusivitat i de contenció que escrivia o narrava la nació accentuant la presència de l'altre, i de l'altra, i simultàniament, l'assumia com a pròpia; és a dir, la ignorava, li negava la identitat i la diferència. D'aquesta manera trobem que d'aleshores ençà, la nostàlgia i l'enyor característics del romanticisme anglès prenen una altra dimensió encara més punyent: els poetes no solament s'enyoren de casa seva (el *cottage* anglès de Lake District o la casa de pedra vora els singles de Devon), sinó que s'enyoren d'altres espais que se suposen exòtics per als britànics.

Nota

Wagner presenta textos impregnats d'aquesta mena d'enyor i de nostàlgia que cauen fàcilment en el frau i són sovint molt poc autèntics perquè el lloc que s'enyora passa

Referència bibliogràfica

T. S. Wagner (2004). *Longing : narratives of nostalgia in the British novel, 1740-1890*. Lewisburg, Pa.: Bucknell University Press.

a ser una descripció geogràfica i superficial d'un espai idealitzat, mancat de cap vincle emocional.

Els escrits dels poetes com ara Shelley, Wordsworth i Byron, plens d'orientalismes, han col·laborat tant en la definició de la identitat britànica com l'evocació sempre rendible de Shakespeare. Ben mirat, no han estat els anglesos els únics que s'han preocupat per la seva definició, molts escriptors d'altres nacionalitats, o bé apropant-se o bé distanciant-se, han ajudat a traçar les diferències i els espais que avui considerem britànics.

En la literatura britànica trobem també l'evocació del passat com a eina de promoció de la identitat nacional, com la trobarem en molts dels casos que veurem. Aquestes escapades al passat contenen al·lusions gairebé sempre a Shakespeare –a una obra en particular, o a un personatge, o al llenguatge poètic i dramàtic de l'autor–, el període dels Tudor o la desfeta de l'Armada Invencible espanyola.

Exemple

Fixeu-vos si el mite de l'Armada Invencible encara és vigent que, quan Pinochet, amb residència a Londres, va ser imputat pels tribunals espanyols, Margaret Thatcher, en una visita al vell dictador, li va regalar un gravat sobre plata del perfil de les naus de l'arxiconeguda, pel fiasco que va significar, Armada Invencible.

Un altre dels mites recurrents en la literatura britànica és el paisatge anglès rural, molt idealitzat, que simbolitza la llibertat i l'aventura sempre rodejada de camps fèrtils i agradables.

3.1. Textos per a l'anàlisi

W. Wordsworth; S. T. Coleridge (1996). *Lyrical Ballads - Baladas Líricas* (edició, introducció, estudi, traducció i notes de Santiago González y Fernández-Corugedo). Madrid: Altaya.

M. Edgeworth (2004). *El Castillo de Rackrent*. Barcelona: Littera.

Percy Bysshe Shelley. "England 1819"; "Ode to the West Wind". A: *The Complete Poetical Works of Percy Bysshe Shelley* (vol. I). [en línia] (Projecte Gutenberg).

4. Amèrica del Nord

L'any 1776, Thomas Paine escrivia *Common Sense*, un assaig en pamflet de setanta-nou pàgines sobre la independència americana d'Anglaterra que en pocs mesos travessava l'Atlàntic i també es llegia a Europa, amb un zel especial a França i Anglaterra. Només als Estats Units, en un trimestre se'n van vendre cent vint mil exemplars, una xifra extraordinària.

Els escrits de Thomas Paine van aconseguir com a mínim dues coses importants:

- Agitar els intel·lectuals a favor i en contra de la independència dels Estats Units i generar un debat que transcendia les fronteres pròpiament americanes.
- Servir d'antecedent i de pauta a l'hora de confeccionar, alguns mesos més tard, la Declaració d'independència dels EUA.

Així, Thomas Paine amb *Common Sense*, *The Age of Reason* i altres assajos i articles va exercir una gran influència en els esdeveniments del seu país. Els escrits de Paine són importants i cal mencionar-los per l'immens impacte que van tenir en el seu temps i per com comencen a dibuixar el mite americà de la llibertat i de la unió d'un poble d'orígens tan diversos.

Paine escriu emprant un llenguatge i un estil molt planer, simple i directe i, encara que emprava alguna metàfora ocasionalment, fugia expressament del joc amb el llenguatge i de vestidures poètiques, i ataca les idees que expressa amb una brutal claredat: presenta el problema de la colònia d'una manera simplista, com un melodrama dels bons contra els dolents, els pacífics i bondadosos de la colònia contra les forces del mal representades pels anglesos. Aquesta simplicitat no té cap atractiu literari, però funciona d'allò més efectivament com a propaganda. Paine, doncs, no fa una aportació a la literatura en termes d'originalitat; però adoba el territori per a altres escriptors sobre els qui va tenir una forta influència.

Un cop aconseguida la independència, en una societat que fins feia ben poc era calcada a la britànica en les maneres i els costums, la classe intel·lectual prenia consciència de com n'era, de poc americana, la seva cultura en aquell moment, i del fet que haurien de trobar en la gent i en els territoris la diferència que els tragués del damunt la càrrega de l'herència britànica.

La literatura americana era una literatura colonial escrita per autors que es consideraven britànics i que escrivien amb aquesta veu. Per aquest motiu, en la primera literatura produïda als Estats Units del segle XVII trobem un bon grapat

d'obres que expliquen les possibilitats i les meravelles d'Amèrica i el Canadà als seus contemporanis anglesos, presentant el continent com una terra plena de promeses i llesta per a deixar-se colonitzar. Era una literatura utilitària de la qual queden exemples de biografies, tractats, relats de viatges i sermons llastats pels prejudicis que, per motius religiosos, pesaven sobre la poesia i el teatre.

Els corrents europeus, doncs, determinen el pols de la cultura americana en els inicis, i serà sobre el model romàntic europeu sobre el qual els nous autors americans bastiran una literatura pròpia. F. O. Matthiessen publicava l'any 1924 un importantíssim estudi sobre el que ell anomena *la renaixença americana*, que bateja el període de 1820 fins a la Guerra Civil. Evidentment donar el nom de *renaixença* a un moviment literari de l'Amèrica del Nord amb poquíssims antecedents de literatura pròpiament autòctona i encara amb poca mitologia és molt discutible. Tot i així, en certa manera, respon a un sentiment del poble americà que fins aleshores es creia enfosquit o a l'ombra de la cultura –i de la literatura– anglesa, i que desitjava l'emancipació cultural i demostrar les seves diferències respecte a la identitat de l'excolònia.

Podem trobar molts inconvenients objectius per a la creació d'una literatura nacional americana: poques coses poden resultar tan difícils d'imaginar com una literatura americana que sigui capaç de representar la totalitat d'una nació feta de territoris tan dispars, habitats per grups i col·lectius igualment dispars i amb herències culturals tan diferents. I tot això sense tenir en compte la presència de les cultures autènticament autòctones, aleshores menystingudes, que fan d'aquesta unitat cultural una tasca impossible.

No obstant les dificultats, els autors d'aquest període semblen coincidir en la contrastada diferència dels seus paisatges i amb una història colonial que els uneix. Comencen a donar valor a les tradicions americanes amb totes les seves contradiccions que configuren l'imaginari primerenc.

Paral·lelament, als Estats Units les ciutats industrialitzades creixen i la mateixa indústria obre vies de ferrocarril que les interconnecten. Aquesta expansió garanteix una circulació millor i més àmplia dels materials impresos, i la demanda de llibres i diaris també creix. Els escriptors d'aquest període del 1820 fins a la Guerra Civil tenen les primeres oportunitats de ser llegits més enllà de la regió per la gent educada i culta del país.

L'oportunitat de trobar un nou mercat amb tants lectors dispara la creació d'una literatura que reclama reformes a escala regional i a escala nacional; de la mateixa manera que dóna veu a causes que abans no gaudien d'una audiència potencial tan gran a la qual dirigir els escrits. Per exemple, autors com Ralph Waldo Emerson, advocaven per la capacitat creativa i el poder de la imaginació com a eina individual per a replantejar el paper dels individus en la societat. Al

seu torn, els escrits d'Emerson van influir en Walt Whitman, Hermann Melville o Nathaniel Hawthorne, autors que també van emprar els seus textos per a cridar l'atenció dels conciutadans sobre assumptes institucionals i socials.

La literatura d'aquests autors introduïa en l'escena personatges i situacions que incitaven al debat públic; tractaven sobre els prejudicis, la pobresa, la inferioritat de condicions, la marginació i les injustícies socials en general. Els protagonistes són esclaus, indis nadius, emigrants pobres perduts en ciutats enormes. Els escriptors que, segons Mathiessen, formaven part d'aquesta renaixença tenien molts interessos comuns, i potser el més important de tots era el d'escriure amb la voluntat de fer arrelar la seva literatura en territori americà.

El moviment de la renaixença americana és, doncs, un moviment romàntic que té com a capdavanter Ralph Waldo Emerson amb el seu assaig *Nature* (1836), que el fa pare del transcendentalisme americà. Henry David Thoreau i el seu escrit *Walden*, o *Life in the Woods*, del 1854 adopten les idees d'Emerson reflexionant sobre la humanitat i la seva desesperació des d'un punt de vista naturalista que troba aixopluc en la transcendència de la natura. Un altre exemple claríssim de la influència d'Emerson és Walt Whitman, que va contribuir a la literatura americana amb una gran originalitat tant en el llenguatge com en la forma i segueix, com els seus predecessors, interessat en la natura i en la contemplació transcendental.

Si és cert que totes les literatures són inseparables dels seus territoris, amb l'americana no passa d'una altra manera. Si bé els primers autors escrivien sota la influència literària d'Anglaterra, els nous autors americans, a partir del 1820, escriuen amb voluntat de tallar aquesta dependència cultural i obren els ulls a la recerca del que és pròpiament americà, cosa que els condueix a la natura; una natura feta de molts paisatges salvatges i desconeguts i que no deu res a la vella Europa. Una natura que apareix veritablement com un territori nou, verge i purament americà: potser el primer i més important mite americà.

L'article de Kaufmann precisament examina el paper de la natura en la composició de la identitat nacional. Si en un principi es prenia el paisatge i la natura salvatge dels Estats Units com un inconvenient, amb la influència del romanticisme prenen un altre punt de vista que atorga a la natura una qualitat regenerativa.

Reconeixement d'Emerson

Walt Whitman dedica la primera edició de *Leaves of Grass* al seu mestre, R. W. Emerson.

L'estructura de l'article

Kaufmann divideix l'article en dues parts, un reflex d'aquesta relació entre natura i nació a què ens referíem:

- La "nacionalització de la natura"
- La "naturalització de la nació"

4.1. Textos per a l'anàlisi

The Antiquity of Freedom (fragment)

Here are old trees, tall oaks, and gnarled pines,
 That stream with gray-green mosses; here the ground
 Was never trenched by spade, and flowers spring up
 Unsown, and die ungathered. It is sweet
 To linger here, among the flitting birds
 And leaping squirrels, wandering brooks, and winds
 That shake the leaves, and scatter, as they pass,
 A fragrance from the cedars, thickly set
 With pale-blue berries. In these peaceful shades-
 Peaceful, unpruned, immeasurably old-
 My thoughts go up the long dim path of years,
 Back to the earliest days of liberty. -
 O Freedom! thou art not, as poets dream,
 A fair young girl with light and delicate limbs,
 And wavy tresses gushing from the cap
 With which the Roman master crowned his slave
 When he took off the gyves. A bearded man,
 Armed to the teeth, art thou; one mailed hand
 Grasps the broad shield, and one the sword; thy brow,
 Glorious in beauty though it be, is scarred
 With tokens of old wars; thy massive limbs
 Are strong with struggling. Power at thee has launched
 His bolts, and with his lightnings smitten thee;
 They could not quench the life thou hast from heaven;
 Merciless Power has dug thy dungeon deep,
 And his swart armorers, by a thousand fires,
 Have forged thy chain; yet, while he deems thee bound,
 The links are shivered, and the prison-walls
 Fall outward; terribly thou springest forth,
 As springs the flame above a burning pile,
 And shoutest to the nations, who return
 Thy shoutings, while the pale oppressor flies.

William Cullen Bryant (1842). *The Antiquity of Freedom*.

Common Sense

"Tanmateix, ara importa molt poc el que el rei d'Anglaterra digui o faci, ell, que amb malevolència ha trencat amb tota obligació moral i humana, la natura i la consciència sota els seus peus trepitjada, i que s'ha procurat per a ell mateix un odi universal per la seva constitució d'esperit constantment insolent i cruel. Avui l'interès d'Amèrica és proveir-se per ella mateixa. Amèrica té ja una jove i gran família de la qual haurà de tenir cura, més que no pas concedir a externs les seves propietats i donar suport a un poder que s'ha convertit en menyspreu per als homes cristians. Si la vostra tasca és la de vetllar per la moral d'una nació, sigui quina sigui la vostra secta o denominació, així com vosaltres que sou els guardians directes de la llibertat, si desitgeu preservar el vostre país de la contaminació de la corrupció europea, ben segur que secretament en desitgeu la separació. Deixant la part moral de la reflexió per a la vostra intimitat, provaré de limitar els meus comentaris principalment als punts següents:

El primer; és l'interès d'Amèrica de separar-se de la Gran Bretanya. En segon lloc i amb algunes observacions, quin seria el pla més fàcil i més possible, la reconciliació o la independència?

En suport del primer punt, podria, si ho considerés adequat, reproduir l'opinió d'alguns dels homes més capaços i més experimentats d'aquest continent i els sentiments dels quals, al cap i a la fi, encara no són coneguts pel públic general. És, en realitat, una posició prou evident: cap nació en un estat de dependència exterior, limitat en el seu comerç i engrillonades les seves competències legislatives, mai no pot arribar a cap tipus d'eminença material. Amèrica encara no sap què és l'opulència, i encara que s'hi han fet avenços sense precedents en la història d'altres nacions, no es troba si no en la seva infantesa, si comparem on seria capaç d'arribar si tingués, com hauria de tenir, els poders legislatius en les seves pròpies mans. Anglaterra és, en aquest moment, cobejant amb orgull el que no li ha de fer cap bé si se'n surt de tenir tot un continent en el dubte, i a desatendre'l, serà la seva ruïna definitiva. Es tracta del comerç i no de la conquesta d'Amèrica, del que Anglaterra més es beneficiaria i que en gran manera ha de continuar,

si fossin països tan independents l'un de l'altre com ara França ho és d'Espanya, perquè en molts aspectes, no podrà trobar un mercat millor. Tanmateix, és la independència d'aquest país (Amèrica) de la Gran Bretanya –o de qualsevol altre– el principal i únic objecte de discòrdia, i que, igual que totes les altres veritats descobertes per la necessitat, se'ns mostrarà més clarament i amb més força cada dia."

Thomas Paine (1791). *Common Sense*. Filadèlfia: W. I. T. Bradford (traducció de Júlia Canosa).

Eric Kaufman (1998). "Naturalizing the Nation: the Rise of Naturalistic Nationalism in the United States and Canada". *Comparative Studies in Society and History* (vol. 40, núm. 4, pàg. 666-695).

5. Irlanda

Com passa amb Catalunya, a Irlanda el sentiment de nació i de pertinença a la nació és força antic, però el nacionalisme –la concepció d'Irlanda com a estat sobirà i la lluita per la independència aconseguida, en part, el 1922– és relativament nou.

Pel que fa a la construcció de l'imaginari i el culte a la nació (el procés de construcció nacional), Irlanda ha begut dels mites, les llegendes, la religió, la història, la llengua i la literatura irlandeses (tant la que s'escriu en gaèlic com la que s'escriu en anglès o en la variant dialectal de l'anglès, l'*hiberno-english*). Com en altres casos, el nacionalisme irlandès també va saber retrobar el seu passat –molt lligat a l'església de l'alta edat mitjana–, que disposava d'una gran tradició literària, oral i musical, amb rondalles i llegendes sobre els orígens mítics d'Irlanda i els igualment mítics reis irlandesos.

Charles Stewart Parnell va conduir el moviment cap a la independència d'Irlanda convencent la població civil que el nacionalisme era beneficiós i l'autogovern una idea factible, però no va ser el primer nacionalista; abans de Parnell, personatges com Wolfe Tone o Thomas Davis dedicaren la seva vida a la causa de la independència d'Irlanda. Paral·lelament a Parnell i a la seva *Home Rule bill* (Llei d'autonomia) treballen molts homes i dones per aconseguir la independència i la diferència d'Irlanda.

A Irlanda, la literatura va esdevenir una eina de conscienciació de la població alfabetitzada, però a la Irlanda rural, poca gent sabia llegir o escriure i la transmissió d'aquests valors nacionalistes es feia mitjançant cançons o balades. És clar que els costums dels irlandesos afavorien les reunions de veïns i amics a les cases o als pubs².

William Butler Yeats, fill d'un protestant de Sligo, va ser un dels personatges més estimats i alhora més controvertits d'aquesta renaixença irlandesa. En gran part els irlandesos deuen a Yeats la dignificació d'un cert estereotip irlandès i la positivització dels valors que es consideraven negatius –la superstició, la ironia, el sarcasme. Ho deuen a la seva tasca regeneradora mitjançant la poesia, el teatre (va treballar per recuperar les llegendes de la mitologia gaèlica que ràpidament es van fer molt populars) i la seva vida que, com a personatge públic, ha nodrit la cultura irlandesa. Segurament és un dels poetes del segle XIX i XX més estudiats de la literatura escrita en anglès.

Yeats a Londres

Yeats, des de Londres, vivia voluntàriament al marge de la Gran Guerra, o tot al marge que s'hi podia viure. La seva filosofia de mantenir el cap en l'escriptura i en la feina el protegien, i rere aquest capteniment s'excusava de participar activament de la vida pública. Sigui com sigui, l'Aixecament de Pasqua va colpir Yeats més que cap altre fet

Irlanda i els mites

Éire, el nom de la República d'Irlanda, és alhora el nom d'una deessa de la mitologia celta.

⁽²⁾Diminutiu de *public house*. Més que un bar o una cafeteria... Una mena d'ateneu amb la diferència que forçosament, als pobles petits amb només un pub, el ric i el pobre compartien l'escalfor del foc, la cervesa i la música.

igualmente tràgic –com ara la batalla del Somme, tan traumàtica en la memòria col·lectiva dels anglesos i que encara avui genera obres de literatura formidables.

Això potser s'explica perquè Yeats coneixia molt bé i molt personalment la majoria dels rebels de l'Aixecament de Pasqua. Aquest va ser potser l'esdeveniment més determinant en la seva vida londinenca, perquè el va situar en el punt de mira de la intel·lectualitat i part de l'*establishment* anglès, cosa que feia dèbil la seva postura proirlandesa.

La Lliga Gaèlica (Connradh na Gaeilge), fundada el 1893 per Eoin MacNeill i Douglas Hyde entre altres escriptors, és una iniciativa per a recuperar no solament el passat sinó la llengua dels avantpassats. Fins al 1800 l'irlandès havia estat la llengua de la majoria d'irlandesos, però amb el segle XIX va arribar un declivi brutal i quasi complet de la llengua. L'anglès era la llengua del Parlament, de l'Administració, dels terratinents i la que, a poc a poc, es va fer exclusiva a gairebé totes les ciutats.

El declivi de la llengua

A banda de viure sota un sistema totalment anglicitzat, els irlandesos van començar a emigrar durant les fams, sobretot durant i després de la Gran Fam, de 1845, cosa que va fer que les famílies preferissin parlar l'anglès, un idioma que consideraven que els havia de ser més útil que no pas el gaèlic. Cap al 1890, només un 15% de la població d'Irlanda parlava l'irlandès, i la zona de la costa oest era on l'idioma es mantenia més viu.

La Lliga Gaèlica era una iniciativa que volia escapar del sectarisme i de la política, un moviment que convidava els irlandesos catòlics o protestants a aprendre la llengua i la cultura dels avantpassats per damunt dels partits i de les diferències polítiques.

Així va ser fins al 1915, si fa o no fa, amb un forta arrel nacionalista. L'existència de la Lliga Gaèlica va encoratjar i donar el suport necessari a Yeats, Lady Gregory, Synge i molts altres intel·lectuals i les seves obres perquè els va servir d'inspiració. També eren membres de la Lliga la majoria dels que van participar en l'Aixecament de Pasqua de 1916.

Una de les proeses més significatives en la narrativa, la poesia i el teatre de Yeats –a part de l'estètica modernista i del mesuradíssim equilibri de la poesia, i la reconstrucció i creació d'un imaginari personal alhora que col·lectiu– va ser que, potser per la seva condició de protestant, va reconduir la recerca de les fonts de la identitat irlandesa fins als temps precristians i, per tant, com assenyala Seamus Deane en la seva excel·lent introducció al pamflet *Field's Day*, va aconseguir trobar un territori presectari. D'aquesta manera, Yeats s'allunya del que els anglosaxons anomenen *moviment edènic*, germà de la utopia, i marca una distància respecte a l'obra que segurament va tenir més influència en els romàntics, *Paradise Lost*, de Milton. Seguint amb el pensament de Seamus Deane, la llengua i la seva recuperació prenen una importància vital i d'alguna manera, amb una actitud de revenja envers la llengua colonial, es transforma l'anglès parlat a Irlanda en un dialecte, l'*hiberno-english*, gairebé intel·ligible per a la majoria d'anglesos.

Referència bibliogràfica

T. Eagleton; F. Jameson i altres (1990). *Nationalism, colonialism, and literature*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Els exponents més clars d'aquesta irlandització de la llengua potser són Yeats i James Joyce. Tots dos autors han merescut ser estudiats durant i després de la renaixença literària irlandesa, i en rellegir-los en un context irlandès i no sota la llum de l'imperi anglès, es percep l'esforç i de la virtuositat lingüística d'aquests escriptors i de com d'incisiva i determinant en fou la literatura, tant pel contingut i l'estètica com pel joc lingüístic riquíssim que ha vestit l'anglès d'Irlanda.

Finnegan's Wake (fragment)

Els dublinismes i altres variacions dialectals apareixen en negreta.

"She's **burrowed** the **coacher's headlight** the better to **pry** (who goes **cute** goes **siocur and shoos aroun**) and all spoiled goods go into her **nabsack: curtrages and rattlin buttins, nappy spattees and flasks** of all nations, **clavicures and scampulars**, maps, keys and **woodpiles of haypennies and moonled brooches with bloodstained breeks in em, boaston** nightgarters and masses of shoets and **nickelly nacks** and foder allmicheal and a lugly parson of **cates and howitzer** muchears and **midgers and maggets, ills and ells** with loffs of **toffs and pleures** of bells and the last sigh that **come fro the hart** (bucklied!) and the fairest sin the sunsaw (that's **cearc!**). With Kiss. Kiss Criss. Cross Criss. Kiss Cross. **Undo lives 'end. Slain.**"

5.1. Textos per a l'anàlisi

Easter

I have met them at close of day
 Coming with vivid faces
 From counter or desk among grey
 Eighteenth-century houses.
 I have passed with a nod of the head
 Or polite meaningless words,
 Or have lingered awhile and said
 Polite meaningless words,
 And thought before I had done
 Of a mocking tale or a gibe
 To please a companion
 Around the fire at the club,
 Being certain that they and I
 But lived where motley is worn:
 All changed, changed utterly:
 A terrible beauty is born.

That woman's days were spent
 In ignorant good-will,
 Her nights in argument
 Until her voice grew shrill.
 What voice more sweet than hers
 When, young and beautiful,
 She rode to harriers?
 This man had kept a school
 And rode our winged horse;
 This other his helper and friend
 Was coming into his force;
 He might have won fame in the end,
 So sensitive his nature seemed,
 So daring and sweet his thought.
 This other man I had dreamed
 A drunken, vainglorious lout.
 He had done most bitter wrong
 To some who are near my heart,
 Yet I number him in the song;
 He, too, has resigned his part
 In the casual comedy;
 He, too, has been changed in his turn,
 Transformed utterly:

A terrible beauty is born.

Hearts with one purpose alone
 Through summer and winter seem
 Enchanted to a stone
 To trouble the living stream.
 The horse that comes from the road.
 The rider, the birds that range
 From cloud to tumbling cloud,
 Minute by minute they change;
 A shadow of cloud on the stream
 Changes minute by minute;
 A horse-hoof slides on the brim,
 And a horse splashes within it;
 The long-legged moor-hens dive,
 And hens to moor-cocks call;
 Minute by minute they live:
 The stone's in the midst of all.

Too long a sacrifice
 Can make a stone of the heart.
 O when may it suffice?
 That is Heaven's part, our part
 To murmur name upon name,
 As a mother names her child
 When sleep at last has come
 On limbs that had run wild.
 What is it but nightfall?
 No, no, not night but death;
 Was it needless death after all?
 For England may keep faith
 For all that is done and said.
 We know their dream; enough
 To know they dreamed and are dead;
 And what if excess of love
 Bewildered them till they died?
 I write it out in a verse -
 MacDonagh and MacBride
 And Connolly and Pearse
 Now and in time to be,
 Wherever green is worn,
 Are changed, changed utterly:
 A terrible beauty is born.

W. B. Yeats (1916). *Easter*.

Altres textos:

- **W. B. Yeats** (1983). *Trenta-quatre poemes* (traducció de Marià Villangómez). Barcelona: Quaderns Crema
- **Brendan Behan** (1972). *Víspera de ejecució*n (traducció de J. J. Arteché i altres). Madrid: Edicusa.
- **Bernard Shaw** (1996). *Comandant Bàrbara* (traducció de J. Ribas i J. Corominas). Barcelona: Diputació de Barcelona, Institut del Teatre.
- **James Joyce** (2006). *Dublinsos* (traducció de J. Mallafre). Barcelona: Proa.
- **Brendan Friel** (1993). *Dansa d'agost* (traducció de Guillem-Jordi Graells i altres). Barcelona: Fundació Teatre Lliure / Teatre Públic de Barcelona.

6. Grècia

La nació moderna grega no és totalment moderna en la seva formació perquè està fundada sobre grups culturals molt antics. Les ètnies gregues, (arvanites, vlachs, eslavòfons, etc.) ofereixen atributs culturals permanents com la memòria, els valors, els mites i el simbolisme. Les ètnies gregues tenen un mateix origen descendent de l'antiga Grècia i de l'Imperi Bizantí. Tots aquests grups creuen en el mite de Gorgona. Amb això volem dir que la nació grega moderna, en principi, no era una comunitat de ciutadans sinó un grup cultural.

"The challenge for scholars is to represent more accurately and convincingly the relationship of ethnic, cultural (Greek) past to modern (Greek) nation."

Michael Bakaoukas. *The Origin of European Nationalism. Modern Greek National Identity* (article en línia).

Del cas de Grècia ens centrarem en els aspectes que, casualment, però no gens sorprenentment, té en comú amb l'Europa occidental, amb països com ara el nostre o Irlanda, amb diferents matisos. Passarem de manera força tímida per la seva història i veurem com el naixement de la nació grega també és deutor de la tasca dels intel·lectuals, literats i poetes que s'encarregaren de donar forma a la idea de nació.

Abans de la guerra de la Independència, no hi havia un concepte que definís l'estat grec, ni externament ni per als mateixos grecs. Els grecs van ser un poble emigrant durant moltes dècades i els parlants de la llengua es trobaven escampats arreu de l'Imperi Otomà i més enllà, fins a Odessa, Rússia. A Odessa mateix és on l'any 1814 es creà la Societat d'Amics, les activitats clandestines de la qual van ser la causa de la revolta set anys més tard. És possible que aquesta societat adoptés les idees de Rigas de Velestino, un dels precursors principals de la revolta, que proclamà una espècie de federació dels pobles que, sota l'Imperi Otomà, compartien una mateixa llengua grega.

El terme que definia els grecs al principi del segle XIX era la paraula *Romiós*, que significa 'qui parla grec' i alhora 'cristià ortodox'. Tot i que tant la població grega de la ciutat com la població rural tenien més coses en comú amb orient, en la manera de viure i en les tradicions, que amb els països de l'Europa occidental, la formació de la nació grega es deu en part –si no en la totalitat– a l'enorme influència d'occident, de França i d'Anglaterra.

Grècia va començar a definir la seva identitat mitjançant preceptes bàsicament occidentals, entre els quals el mateix concepte de nació. Però no estava clar qui es podia considerar grec. La gran majoria de grecs es podia definir fàcilment perquè emprava una mateixa llengua i perquè tenia una mateixa religió, però

alhora hi havia molts altres grecoparlants i coreligionaris que s'escampaven més enllà del que avui es considera territori grec, molts d'ells sota el control i la cultura otomana.

El concepte de nació, heretat de l'Europa occidental, mai no havia estat emprat pels grecs a l'hora de definir-se, però va quedar instaurat amb l'aparició de l'estat grec després de la guerra de la independència. A partir d'aquell moment, si es volia seguir endavant, calia incloure a Grècia tots els grecs que quedaven fora del territori.

També a Grècia, la llengua té un paper molt important i és força difícil separar la idea de llengua de la idea de nació. Hem de tenir present que la llengua grega, a banda de ser el nexa d'unió de les diverses comunitats escampades geogràficament, també era l'element que proporcionava una continuïtat amb el passat, un nexa amb els temps gloriosos de la Grècia hel·lènica. Però aquesta llengua que unia els grecs podia esdevenir un element de divisió perquè generava dues tendències lingüístiques oposades, totes dues derivacions i alhora representants dels ideals romàntics, ben diferents:

- La *katarevousa* (purificadora), que proposava una reversió progressiva que reviuria el passat i les seves glòries literàries.

Nota

Amandius Koraís va ser el primer a exposar la idea de purificació de la llengua de manera que s'assemblés encara més a la que parlaven els antics hel·lens. Pensava que la llengua era un factor determinant de la nacionalitat i d'aquesta idea depenia el fet que considerés que els grecs contemporanis eren descendents dels grecs antics, un altre element legitimador de la nació grega moderna: la continuïtat en la descendència.

- La *dimotikí* (demòtica, la que s'empra de manera comuna), que proposava que la llengua que parlava el poble havia de ser la característica definitiva de la identitat nacional. Els demòtics no prescindien de l'autoritat i la legitimitat que els donava el propi passat hel·lènic, però creien en la continuïtat de l'esperit grec més que no pas en l'escriptura de la civilització antiga.

Totes dues tendències compartien el convenciment que la llengua s'havia de netejar d'elements externs provinents d'altres llengües, especialment la turca, que amb els anys s'hi havia barrejat. Era una qüestió de tornar enrere, a un grec culte parlat pels antics, o treballar sobre el grec que es parlava aleshores. L'any 1970, el Parlament grec declarava el *dimotikí* la llengua oficial de l'Estat, no sense haver passat per moments molt violents amb oponents de l'un i l'altre costat.

Com moltes altres nacions, Grècia també veu en el passat allò que li ha de permetre validar-se en el present.

El text que presentem per comentar és de Dionísios Solomós, un jove aristòcrata de Zákynthos, a les illes Jòniques, educat en llengua italiana. Solomós pertanyia a l'aristocràcia de les Jòniques, aleshores una comunitat bilingüe on es parlaven grec i italià. Va passar part dels seus anys de formació a Itàlia i, en tornar a casa, va decidir escriure en la llengua del seu poble.

El grec no s'emprava gairebé mai en la literatura més sofisticada i quedava lluny de les complexitats que els pensadors romàntics van aportar al jove Solomós mitjançant les traduccions italianes. Per tal d'apreciar l'empresa de Solomós, hem de tenir en compte que, segons diu Roderic Beaton, cada text es valora en gran mesura per la relació d'intertextualitat que té amb altres textos literaris, del passat i del present, preferiblement escrits en la mateixa llengua. Solomós tenia al davant una tasca enorme: havia d'aprendre grec, havia de crear una nova llengua poètica basada en el nou grec que adquiria i havia de generar aquesta intertextualitat amb altres textos per tal de crear un espai en què la seva veu i el sentit dels seus poemes tinguessin cabuda: havia de crear un context de textos previs escrits en la mateixa llengua en què els seus textos trobarien un sentit més enllà del superficial. Així, doncs, Solomós va fer el mateix que Wordsworth, va crear una versió de les *Lyrical Ballads* del poble grec.

Referència bibliogràfica

Roderic Beaton (1988). "Romanticism in Greece". A: R. Porter; M. Teich. *Romanticism in national context* (pàg. 92-108). Cambridge: Cambridge University Press.

Exemple

Solomós va emprendre la reescriptura del manuscrit *Erotókritos*, un poema escrit dos segles abans a l'illa de Creta (sota control venecià i influenciada pel renaixement italià). D'aquesta manera, tornava a la vida un text magnífic que li oferia intertextualitat per al seu poema *Els cretencs*, i n'adoptava la mètrica i el ritme entre altres elements del llenguatge.

Solomós, estudiós de Hegel i Schiller, a banda de ser potser el primer poeta romàntic de Grècia, seguiria aquest moviment fent objecte dels seus escrits la lluita del poble per la llibertat.

Recordeu

George Gordon –Lord Byron– i centenars d'idealistes de França, d'Anglaterra i d'Alemanya majoritàriament van viatjar cap a Grècia per lluitar contra l'Imperi Otomà en la guerra de la independència de Grècia de l'any 1821 fins a l'any 1828. Molts d'aquests joves van morir, a banda de Lord Byron, que n'és la víctima més coneguda. Podríem dir que aquests joves van ser els primers romàntics de Grècia, vinguts dels països impulsors d'aquests mateixos ideals romàntics pels quals ara lluitaven.

6.1. Textos per a l'anàlisi

Dionísios Solomós (1988). "Himne a la llibertat". A: Carles Miralles (ed.); Montserrat Camps (col·l.). *Set poetes neogrecs. Antologia: Kalvos, Solomós, Palamàs, Kavafis, Sikelianós, Seferis i Elitis*. Barcelona: Edicions 62.

